

i encara més *AlcM*. De més a més *pistolet* és nom d'una espècie de barrina en el Pallars (Violant, *Enfornadors*, BCEC XLVII, 23), a Segarra i altres comarques, anomenada així pel soroll detonant que mou, d'on després a Mallorca *pistol* id., derivat regressiu d'aquell; a Eivissa anoto *sə primé pistólə* aplicat a una persona, crec en el sentit de 'el més hàbil' (St. Vicent de Sa Cala, 1963).

En alemany trobem *pischulle*, *pischol*, *pischczal*, a Silèsia, en els anys 1421-29, *pistolet* el 1575 i *pistole* molt sovint des de 1616: el mot es prengué del txec, consolidant-se durant la guerra dels 30 Anys. Per a aquesta procedència veg. Kurrelmeyer i Kluge, *MLN* xxxvi, 488-9; xxxviii, 274; cf. Strekelj, *Arch f. slav. Philol.* xxv; Karel Titz en la seva obra txeca analitzada en *Rom.* LV, 290; Mahn, *Etym. Untersuch.*, 97-104. Però quant a l'etimologia de la paraula txeca, dubto molt que sigui, com s'ha dit generalment, una onomatopeia del xiulet, mentre que és probable que hi hagi aquí una alteració consonàntica eslava (en part, o merament, fonètica, com sigui que el so de *f* és estrany a les llengües d'aquesta família) d'un derivat romànic o baix-llatí del ll. *fistilla* 'canonet, canut': m'hi indueixen diversos fets en la història del mot centro-europeu i el b. ll. *fistoletum* que he citat en el nostre OPou (rectifico així ací i en el *DECH* el que deia al DCEC).

Casualment el mot coincidí amb l'it. *pistola* 'punyal' (Ss. XVI-XVII), per al qual veg. *BISTURI*: mot italià, aquest, extret de *pistolese*, particularment venecià ('coltell de caça', Goldoni, *Le Baruffe Chiozzotte*, mj. S. XVIII, 2.ª acte), pròpiament adjectiu 'pertanyent a Pistoia' (PISTORIA), encara usual a Toscana amb aquest valor, sobretot en aquella comarca apennínica; cf. l'obra de Gherardo Nerucci, «*Cincelle da Bambini d'l Montale Pistolese*», *Pistoia*, 1880. A l'adaptació italiana del nom de la pistola i del del punyal, degué contribuir-hi l'it. antiquat *pistolenzia* que el Boccaccio posa en la boca d'un seu personatge, com a vulgarisme en lloc de *pestilència* (restituí aquest en el text català del *Decam.* IX, intr., 551.9, ed. cat. p. 509.9).

En francès [fi S. XVI] i en parlars alemanys *pistole* i variants apareixen com a nom d'una espècie de moneda; és molt possible que d'una d'aquestes variants (cf. *pischulle*, *pischol*, supra) vingui un cat. dial. *pis-sol(di)s*, que documentaré en l'acc. monetària en l'article *SOU*, si bé amb influència del romànic *SOLIDUM* (it. *soldi*).

DERIV.: *Pistolada*, *Pistoler* [diaris barcelonins, 1920-2]; *pistolerisme*; *pistolera*; *pistoleria*. *Pistoleta*. *Pistoló*.

Pistola, *pistoler*, V. *epístola* *Pistonera*, V. *pistó* (PISTA)

Pistrac, *pistracs* (?), no encara Lab. 1888), *pistraus* [DAG.; EmVilanova], tots tres probablement del cast. *pistraje*, *pistrajo*, *pistraque* 'menjussa' (> gall. *pistraca* id. i 'pellingot', 'home llamenc, flac, desganat'), per a l'origen del qual veg. PISTAR (*DECH* IV, 566b 42ss.); és normal l'adaptació de la *j* (*b*, *h*) castellana

com a *k* o zero en català i en galleg.

Pistrincs, V. *pasta* *Pistriu* (peix), V. *pestiu*

PIT, antigament *pits*, mot de nombre singular, provinent de la paraula neutra ll. *PĒCTUS* (genitiu *pectoris*, acusatiu *pectus*); més tard, pres per un plural, se n'extragué un singular analògic *pit*. □ 1.ª doc.: lo *pits* sing., orígens (S. XIII etc.); los *pits* amb valor de singular, Llull; *pit*, DTo. 1647 (lo *pit*, lo *pits* i los *pits*, OPou, 1575).

Ja figura sovint en Desclot: «--- e-l primer colp n'abaté, ab lo *pits* del caval seu, quatre a terra» (*Cròn.*, § 69, *NCL.* III, 93.26; novament 94.3; en I, 109.6, en *pit* és err. tip. per al *pits*, veg. v, 303). Anàlogament: «un altre ab *pits* del caval derrocà lo senyor infant, e caec ---» a. 1324 (Finke, *Acta Ar.* III, 453). «--- Porten la crou, e en lurs manteyls, a honor de la sancta Crou, davant lur *pit*z ---», trad. cat. doscentista d'un reglament de templers, redactat en llatí els anys 1201-1204 (MiretS, *TempIH*, p. 545).

«Per tal guisa se componen / los vels, que los sia vist / lo *pits*, e qu' axí provoquen / los hòmens a cobejar-les, / les quals coses són a gran / damnació de lurs ànimes» en un poema juvenil d'Eiximenis, conservat sense canvi en el *Libre de les Dones* (cap. 24, *EntreDL* I, 178); també *mon pits* en el *Terç* (*NCL.* VI, 134 bis), i semblantment en un altre passatge d'aquesta obra (ib., 25); segons Bofarull (*CoDoACA* XIII, 314) hauria usat també los *pits* en la *Doctr. Comp.*, si bé en el sentit de 'la intel·ligència'. En Bernat Metge el singular *pits* és encara freqüent: «Tothom de sana pensa pot conèixer que l'amor que m'havets portada no era simulada me ficta, ans partia de *pits* sencer e clar, e que no era fundada en esperança de fer sos fets de mi, sinó en sola caritat», *Somni* (II, *NCL.*, 80.18); «--- Griselda --- reposava en lo seu *pits* virginal coratge d'home vell e savi ---», *Valter* (*NCL.*, 22.3); si bé també usa los *pits*, almenys referint-se a dona, però en el sentit de 'pit' i no 'mamelles': «leva-m aquell mirall petit que m'has posat detràs l'orella, e posa-l pus luny un poc; adoba-m l'alfarda, que no-m cobra tant los *pits*; aqueixa agulla és massa grossa, e aqueixa altra ---», *Somni* (110.7).

I aquest és en general l'ús de tots els escriptors medievals, des de Llull: «ficant la spasa en lo seu *pits* sagrat ---», *AntCanals* (*Provid.*, *NCL.*, 95); «Sí com rictat no porta béns ab si, / --- / Amor no val mas tan com l'amador / --- / Amor val poc com tot enamorat. / Ha falsedat en son *pits* fals enclosa: / o [UBI] és ajunt ab una tal esposa / peguea és son dret nom apellat», Ausiàs (VII, 1f). «Tinc lo cap inflat per supèrbia --- la mà seca per avarícia, lo *pits* fret per freturejament de caritat», «Senyor meu, scriu en lo meu *pits* la tua dolça memòria»; «Begua de la font del teu sagrat *pits* lo most de la tua calenta sanc», BOliver (*Excitatori*, *NCL.*, 25, 203, 127); «Lo cor de Mn. Guillem Guardasanc --- jo lo li he arrencat --- del seu *pits*», *Decam.* (IV, § 9, 275.11); «aquest vil *pits*» i «la conexensa --- me plau de recordar-te que tu del